

SÄRSKILD ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING

Fossil åkermark vid

FYLLERYD

RAÄ 186
Gårdsby socken
Kronobergs län

Peter Skoglund

SMÅLANDS MUSEUM
RAPPORT 1998:8

SÄRSKILD ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING

Fossil åkermark vid

FYLLERYD

RAÄ 186
Gårdsby socken
Kronobergs län

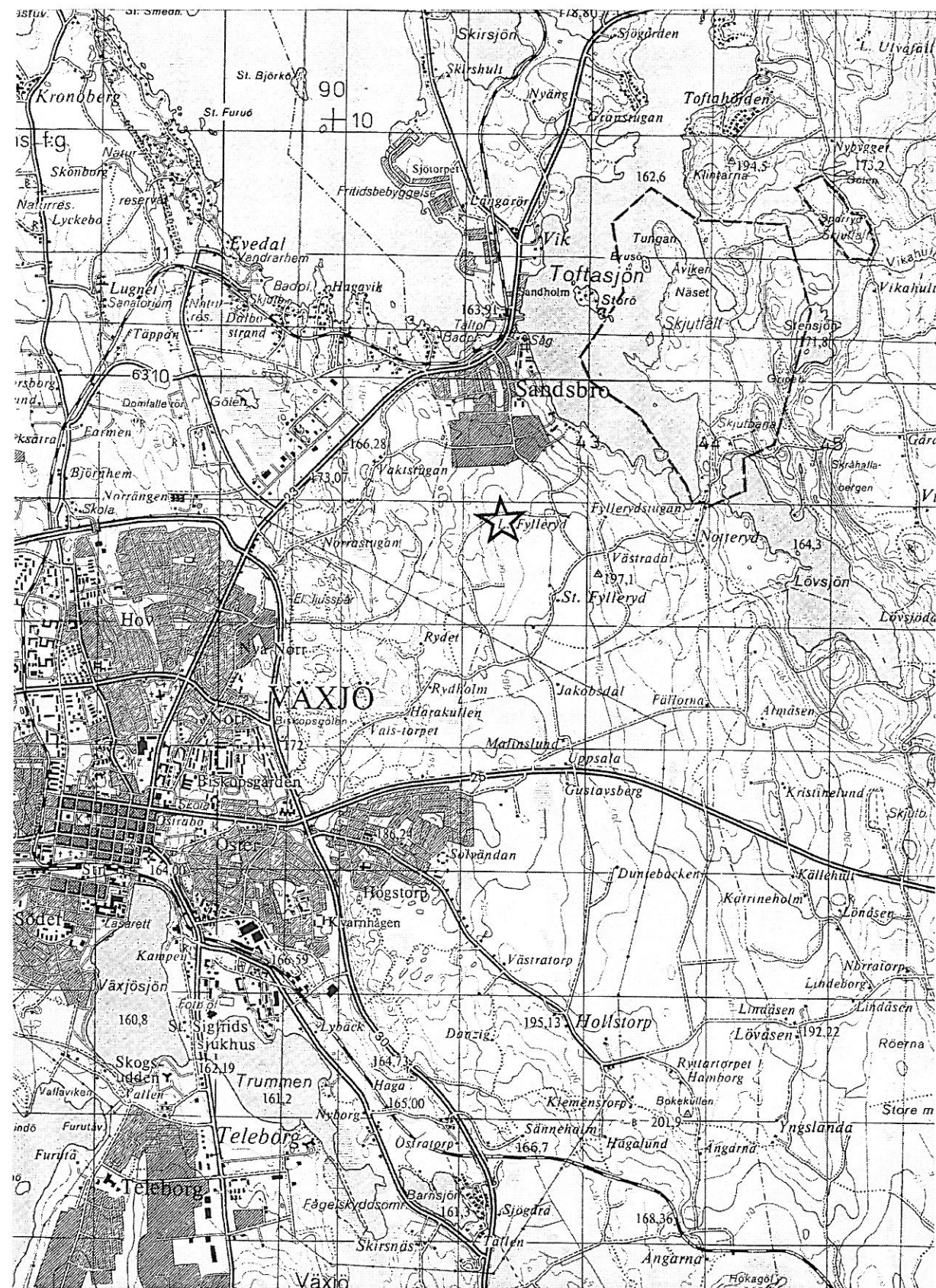
Peter Skoglund

SMÅLANDS MUSEUM, RAPPORT 1998:8

INLEDNING	7
TOPOGRAFI	7
FORNLÄMNINGSMILJÖ	7
TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR	8
HISTORISKA KÄLLOR OCH ÄLDRE KARTMATERIAL	12
SYFTE	15
METOD	15
RESULTAT OCH TOLKNINGAR	16
Odlingsytor inom undersökningsområdet	16
<i>Undersökta röjningsrösen</i>	16
<i>Lagrens sammansättning</i>	19
<i>Stenmängdens fördelning i profil, plan och provrutor</i>	19
<i>Odlingsytor</i>	20
Stenröjningens begynnelse	21
Röjningsröseområdets kronologiska och morfologiska utveckling	23
JORDBRUK OCH LANDSKAPSUTVECKLING I VÄXJÖ- TRAKTEN UNDER BRONS- OCH JÄRNÅLDER	25
Fossil åker	25
Pollendiagram	26
KULTURHISTORISK TOLKNING AV UTVECKLINGEN I FYLLERYD	27
LITTERATUR	29
Tryckta källor	30
Otryckta källor	30
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	31

BILAGOR

1. Anläggningsbeskrivningar
2. Fyndlista
3. Resultat av vedartsanalys
4. Planer och profiler

Figur 1. Utdrag ur topografiska kartans blad Växjö 5E SO, skala 1:50 000. Stjärnan markerar platsen för undersökningen.

INLEDNING

I maj 1997 genomförde Smålands museum en särskild arkeologisk undersökning av ett område med fossil åkermark i Fylleryd, beläget tre kilometer öster om Växjö (figur 1). Undersökningen föranleddes av Glasrikets golfklubbs planer på att anlägga en driving range inom fornlämning 186, Gårdsby socken (figur 2).

TOPOGRAFI

Området kring Växjö är i sin helhet beläget över högsta kustlinjen. Terrängen är kuperad och höjdpartierna utgörs huvudsakligen av drumliner och åsar. Jordarten består av sandig moig morän med inslag av sten och block. Gårdarna Stora och Lilla Fylleryd är belägna på en flack höjdrygg som löper i nord-sydlig riktning. Knappt en kilometer öster om Fylleryd ligger Toftasjön som ingår i Mörrumsåns vattensystem. En kanal förbinder Toftasjön med Helgasjön, som via Helige å står i förbindelse med sjön Salen och Mörrumsån.

FORNLÄMNINGSMILJÖ

För Växjötraktens del föreligger ett intressant material i form av den riktade revideringsinventering som Riksantikvarieämbetet utförde kring Växjö under åren 1993–94. Det revideringsinventerade området omfattar ca fyra ekonomiska kartblad eller omkring 100 km² (Gren 1996).

De 180 gravar som registrerades inom projektet innefattar gravformer som hällkistor, rösen, stensättningar samt gravfält från järnåldern. Av gravmaterialet att döma kännetecknas området av en relativt stabil bebyggelseutveckling från senneolitikum till äldre järnålder. (Gren 1996:376–394; Högrell & Skoglund 1996:39ff).

Inom ramen för inventeringsprojektet registrerades 65 röjningsröselokaler (figur 3). Röjningsrösen utgörs av övermossade, flacka rösen, vanligen 4–6 meter i diameter. Leif Gren, som bearbetat materialet, har uppskattat att röjningsröseområdena täcker ca 5% av arealen (inklusive vatten). Utbredningen av de enskilda röjningsröseområdena varierar idag mellan 0,5–60 hektar och den ursprungliga arealen kan uppskattas till 1–80 hektar (Gren 1996:376ff).

Påfallande ofta finns ett rumsligt samband mellan ovan nämnda gravtyper och röjningsröseområden. Det är i ett sådant ”fossilt landskap” som gårdarna Stora och Lilla Fylleryd är belägna. De förhistoriska röjningsrösen omgärdar gårdarnas stenröjda inägomark (figur 4). Man kan förmoda att hela höjdstreckningen ursprungligen utgjort ett stort och sammanhängande röjningsröseområde om ca 35 hektar (RAÄ 186 och 194 Gårdsby sn och RAÄ 241 Växjö sn).

Redan 1938 noterade arkeologen Knut Kjellmark att vid Fylleryd fanns ”tre runda kullerstensrösen, 10–12 m i tvärmått och 1 m höga, som möjligen kunna vara rester av

ett gravfält” (citerat efter Jakobsson 1992). Vid besök på platsen 1941 konstaterade man att två av rösen krossats till makadam. Det återstående röset är idag 10x15 meter men har ursprungligen varit runt med en diameter på omkring 15 meter (RAÄ 162). Bland röjningsrösen, och på impediment i inägomarken, ligger också ett tiotal stensättningar (RAÄ 187, 188, 189, 191, 192 och 193 se även Engman m fl 1997). Stensättningarna varierar i storlek mellan 10–15 meter och uppträder ensamma eller i mindre grupper om två till tre stycken.

Sammanfattningsvis kan sägas att fornlämningsmiljön kring undersökningsområdet karakteriseras av fossil åkermark och ensamliggande stensättningar. Röjningsrösen är belägna på den nord–sydgående höjdsträckningens krön och västslutning medan stensättningarna ligger som ett pärlband uppe på krönet. Mellan de bägge områdena ligger gården Stora Fylleryd med tillhörande åkermark. Dagens åkermark har stenröjts intensivt i sen tid och man kan förutsätta att den fossila åkermarken tidigare utgjort ett stort och sammanhängande område.

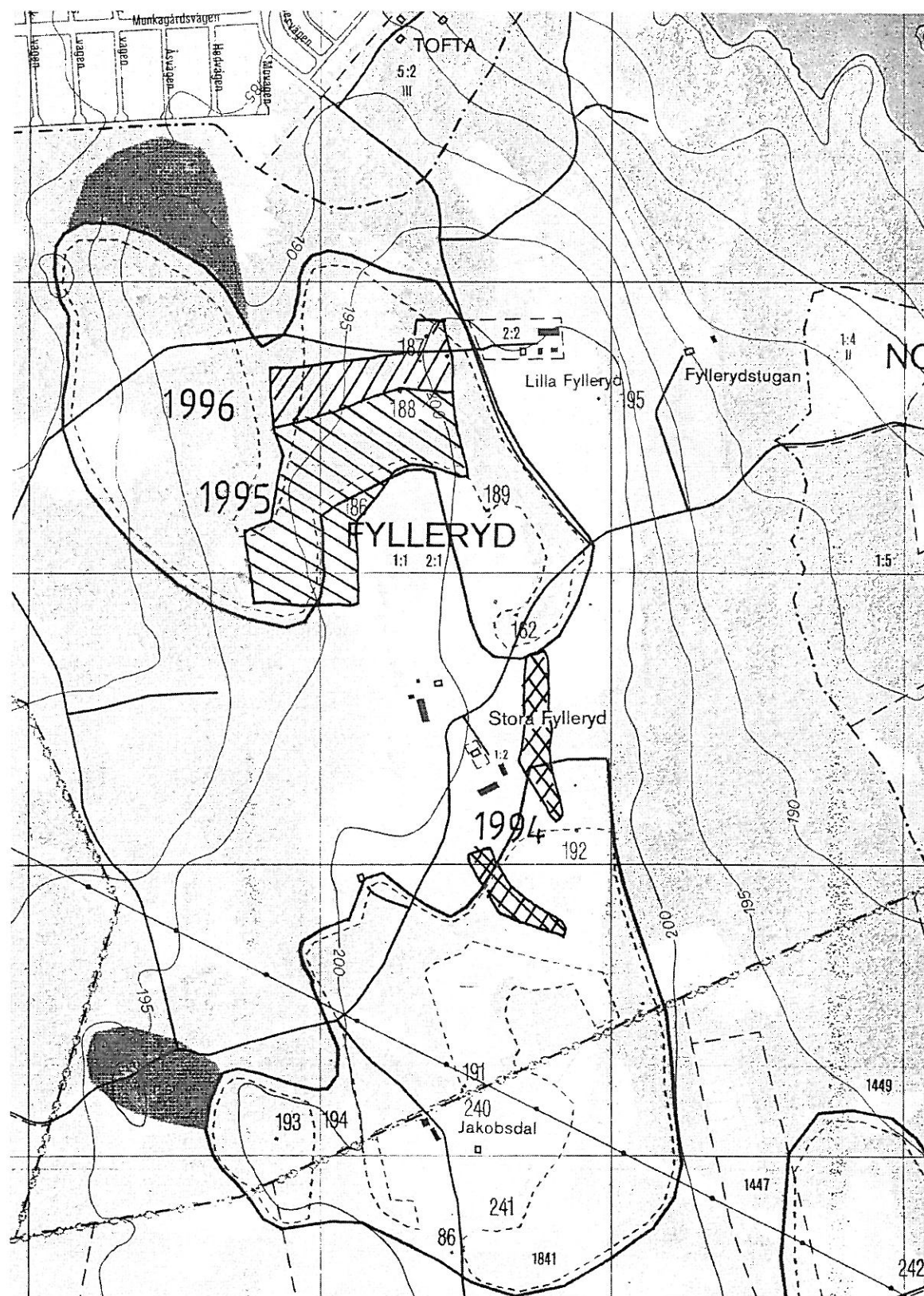
TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Golfbanan i Fylleryd har varit under kontinuerlig uppbyggnad och utbyggnad sedan 1993. Enligt beslut av länsstyrelsen har de arkeologiska insatserna genomförts och avrapporterats etappvis, i samband med att golfbanan successivt byggts ut.

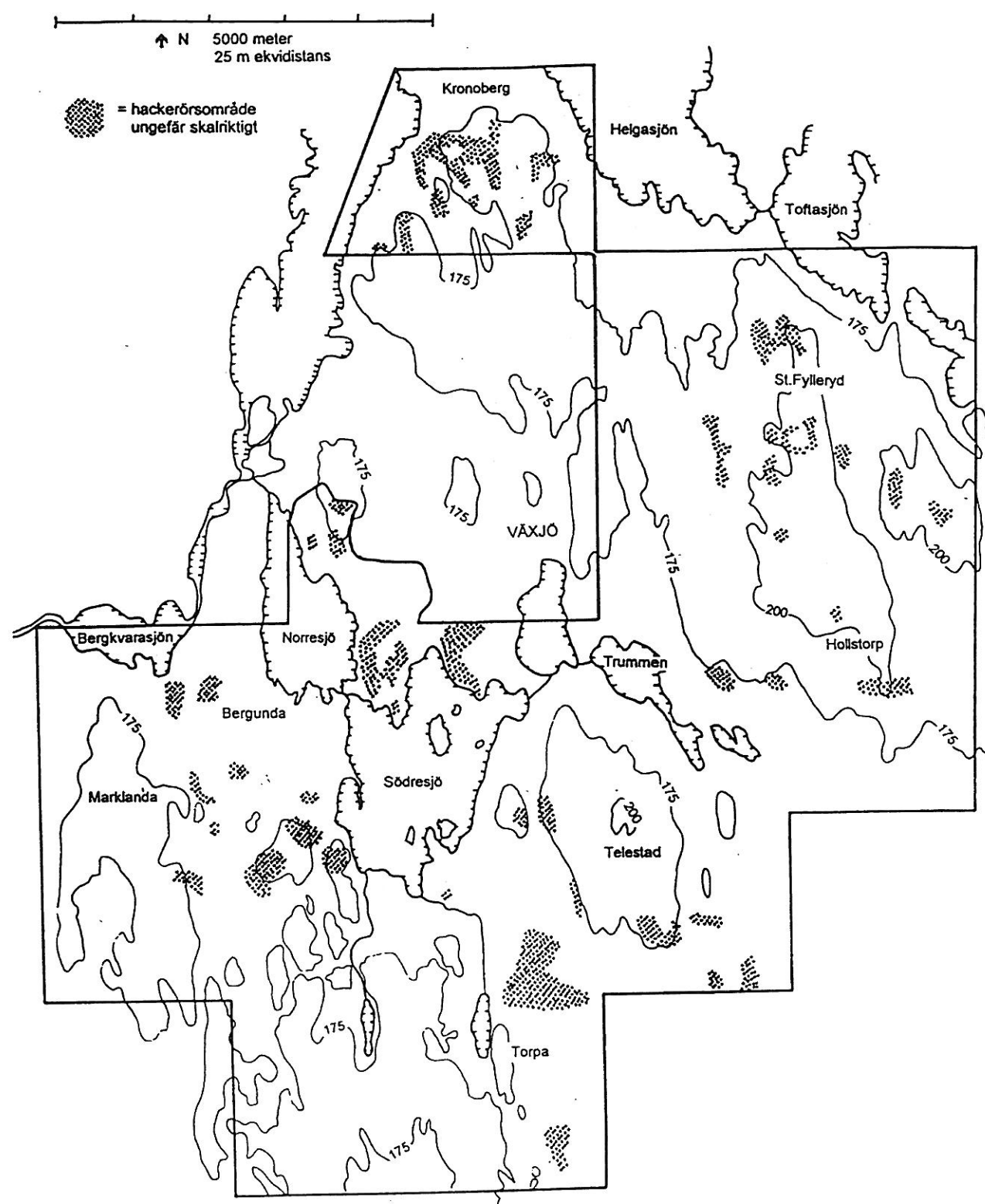
Den inledande arkeologiska utredningen genomfördes av Riksantikvarieämbetet 1992 (Jakobsson 1992). Före den arkeologiska utredningen fanns endast en registrerad fornlämning inom området, graven RAÄ 162. Utredningen visade att området innehöll spår från två skilda tidsskikt, dels fossil åker och gravar från yngre brons- och äldre järnålder och dels stenmurar, husgrunder, fägor m m från historisk tid.

De arkeologiska undersökningarna har berört två geografiskt åtskilda områden (figur 2). 1994 genomfördes en arkeologisk utredning, etapp II, söder om gården Stora Fylleryd (Högrell 1995). Syftet var att utröna förekomsten av eventuella boplatslämningar. Inga sådana framkom. I anslutning till utredningsområdet genomfördes en förundersökning av ett mindre område med röjningsrösen och ett röjningsröse daterades med två kolprover.

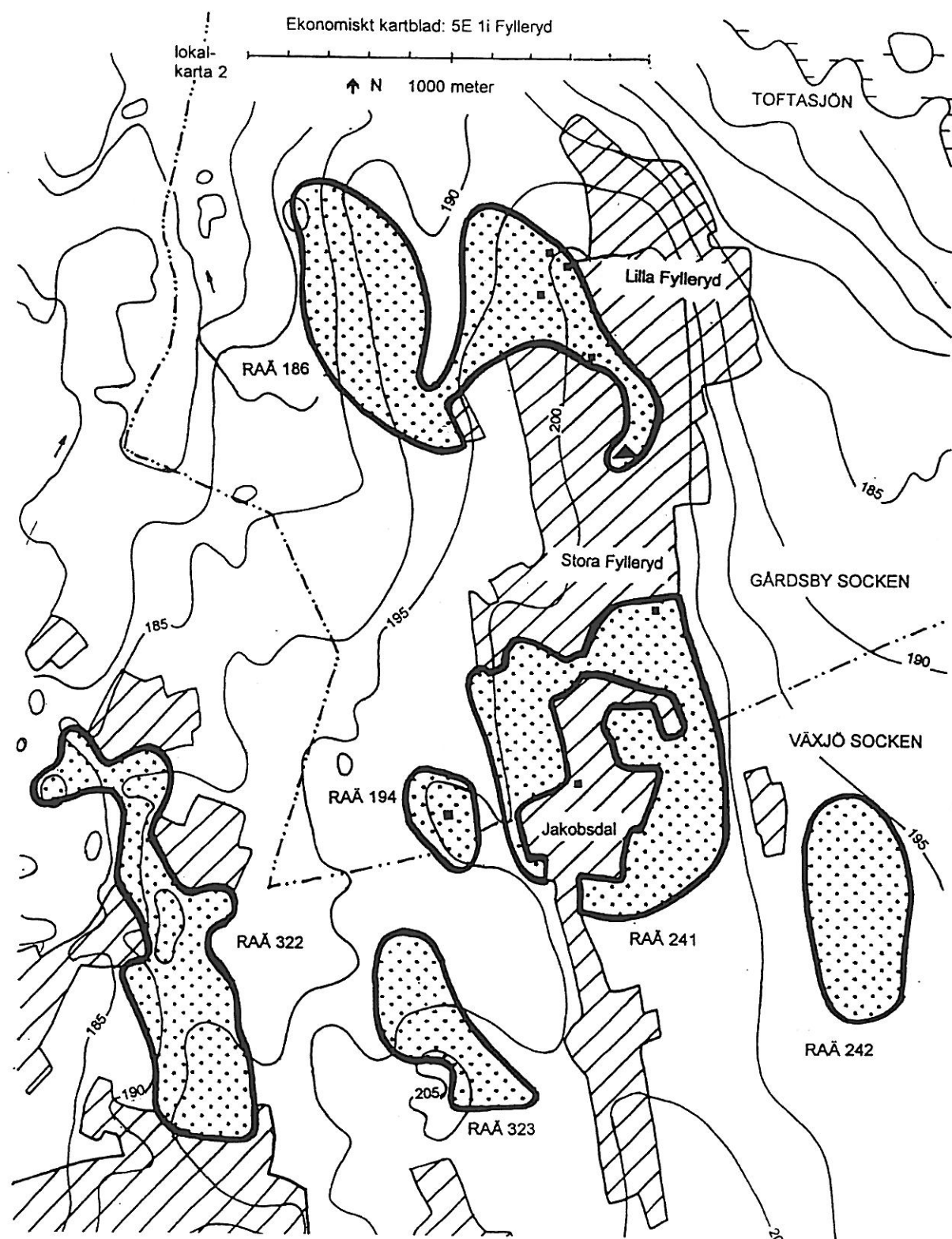
Mer omfattande undersökningar har ägt rum väster om gården Lilla Fylleryd (Skoglund 1996; Engman m fl 1997). Vid två olika tillfällen, 1995 och 1996, har ett sex hektar stort område med omkring 350 röjningsrösen karterats och varit föremål för arkeologiska förundersökningar (figur 2 och 9). I samband med förundersökningarna har det också framkommit boplatslämningar utan att det resulterat i vidare slutundersökningar. Nedan görs en försök att sammanfatta resultaten från 1995 och 1996 års förundersökningar. Föreliggande rapport kommer därefter att redogöra för 1997 års slutundersökning.

Figur 2. Utdrag ur ekonomiska kartans blad Fylleryd 5E 1i, skala 1:10 000 med registrerade fornlämningar och de olika undersökningsområdena markerade. 1997 års undersökningsområde är beläget inom det område som förundersöktes 1996, se figur 9.

Figur 3. Rönjningsröseområden (hackerörsområden) i Vaxjötrakten. Notera rönjningsröseområdet kring Fylleryd i nordöst (efter Gren 1996:387).

Figur 4. Fornlämningsmiljön kring Fylleryd. Punktmarkerat område=fossil åker, snedstreckat område=recent åker, kvadrat=stensättning, triangel=röse (efter Gren 1996:389).

De äldsta spåren av mänsklig aktivitet i området härrör från en mesolitisk boplat. På höjdryggens västra del, i anslutning till ett våtmarksområde, har anläggningar i form av gropar, härdar och stolphål påträffats. Två härdar och ett stolphål inom området har daterats till tidsperioden 5 500–4 000 f Kr. ¹⁴C-dateringarnas spridning över tiden tyder på att platsen utnyttjats vid minst tre olika tillfällen under senmesolitikum. Vid undersökningarna framkom också ett antal porfyraavslag, vilka förmodligen kan sättas i samband med den senmesolitiska boplaten (Skoglund 1996a; Engman m fl 1997).

Huvuddelen av de arkeologiska undersökningarna har berört den fossila åkermarken. Sammanlagt förelåg inför den nu aktuella slutundersökningen åtta ¹⁴C-dateringar från röjningsrösen. Dateringarna spänner från äldre bronsålder till vikingatid (Högrell 1994; Skoglund 1996a; Engman m fl 1997). I anslutning till de undersökta röjningsrösen har det framkommit spridda anläggningar av boplatsskikt, tre av dessa har, som ovan redovisats, daterats till senmesolitikum, medan ytterligare en härd har daterats till vikingatid.

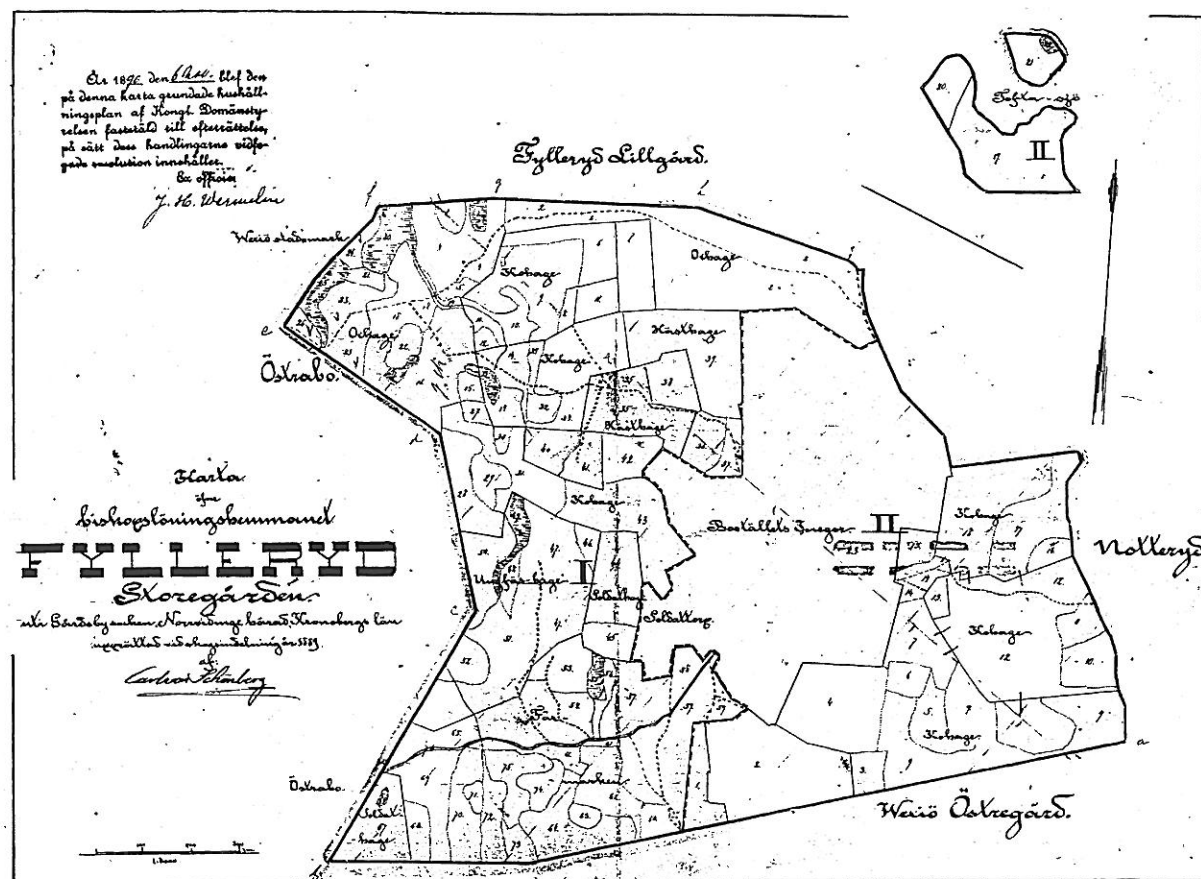
Sammanfattningsvis kan sägas att de äldsta spåren av mänsklig närvaro i Fylleryd härrör från en senmesolitisk boplat. Under bronsålder och järnålder blir människans närvaro i Fylleryd åter tydlig genom de brandröjningar som har daterats till denna tid.

HISTORISKA KÄLLOR OCH ÄLDRE KARTMATERIAL

Efterleden -ryd i Fylleryd antas betyda ”röjning” eller ”öppen plats i skogen” (Fridell 1992:243ff). Rydnamnen brukar dateras till vikingatid och medeltid. Rydnamnens utbredning sammanfaller väl med röjningsröseområdenas utbredning på sydsvenska höglandet. Detta har föranlett ortnamnsforskaren Jean Paul Stridh att se ett samband mellan ryd i betydelsen röja, rycka upp, och den omfattande stenröjning som går att belägga på sydsvenska höglandet under järnåldern (Stridh 1993:63).

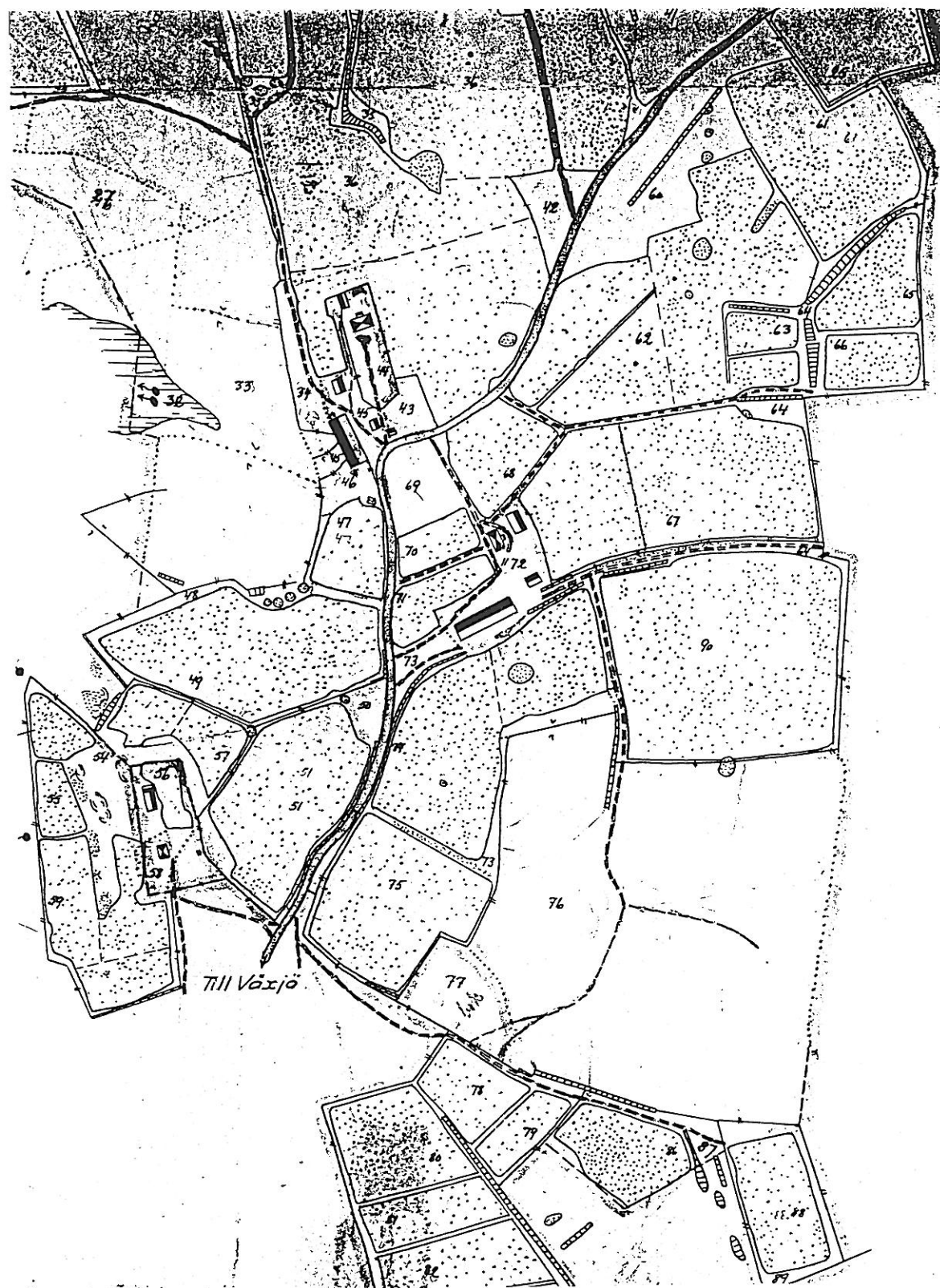
Fylleryd omnämns första gången i jordeboken år 1545 (Larsson 1981:354). Fylleryd ingick i medeltidens slut i den samling på omkring 150 gårdar som låg direkt under biskopen i Växjö. En koncentration av biskopsgårdar – där bland annat Fylleryd ingick – återfanns i anslutning till Växjö och biskopsborgen Kronoberg. (Larsson 1964:363). Fylleryds marker gränsar till biskopsgården vid domkyrkan i Växjö, vilket förmodligen inneburit en nära relation till biskopen. I samband med en kartläggning av biskopens egendom i Växjö år 1661 nämns att biskopen har ”gårdsle och wedebrandsskog till nödtårften i sin hage, och överflödigen wid sin ladgård fyllwed, (felskrivning för Fylleryd) som straxt uthan stahn ähr beläget” (citerat efter Berg & Svalenius 1956 bilaga 3:5). Fylleryd ägs fortfarande av Växjö stift. Jordbruk bedrevs i Fylleryd fram till början av 1990-talet då området förvandlades till golfbana och arrenderades ut till Glasrikets golfklubb.

Vid den inledande arkeologiska utredningen som genomfördes i Fylleryd konstaterades att det inte fanns några äldre kartor i Lantmäteriets arkiv (Jakobsson 1992). I samband med det nu aktuella rapportarbetet gjordes en förfrågan till Växjö stift om det förvarades något äldre kartmaterial i domkapitlets arkiv. Det visade sig

Figur 5. Skogshushållningsplan från 1889 över Stora Fylleryd. Inägomarken är schablonmässigt markerad medan utmarken redovisas i detalj.

att det fanns ett äldre kartmaterial i form av skogshushållningsplaner varav den äldsta är från 1889. Kartan redovisar schablonmässigt inägomarken medan utmarken redovisas mer detaljerat. Bland annat framgår att det område som varit aktuellt för undersökningar under åren 1995–97 utgjordes av utmark och vid denna tid benämndes Oxhagen och Hästhagen (figur 5). Ytterligare skogshushållningsplaner föreligger från åren 1912, 1933 och 1965. Intressant i sammanhanget är en karta som förmodligen upprättades inför stenröjningen av gårdarnas åkermark år 1938 (figur 6). Lantmätaren har lagt in vissa större rösen mer noggrant. Det är möjligt att identifiera gravarna RAÄ 189 och 192. Kartan är samtida med Kjellmarks uppgift om att det 150 meter nordost om Stora Fylleryd låg tre gravrösen. Ungefär vid den platsen finns tre större rösen markerade vilka bör motsvara Kjellmarks gravrösen. Däremot är inte RAÄ 162 redovisat på 1938 års karta.

Figur 6. Detalj ur inägokarta över biskopslöningshemmanet Fylleryd, upprättad år 1938 av Erik Haglund.

SYFTE

Inför den särskilda arkeologiska undersökningen formulerades en undersökningsplan där man tog fasta på tre frågeställningar (Smålands museum dnr 110-1049/96).

Leif Gren har i flera artiklar argumenterat för att röjningsröseområdena brukats i ett system med långtidsträda där man endast odlat samma mark ett fåtal år för att sedan röja ny mark (Gren 1989 och 1996). Ett sådant extensivt odlingssystem behöver knappast ge upphov till några avgränsade åkrar. Nyligen har emellertid Mats Widgren formulerat en hypotes som innebär att röjningsröseområdena, i analogi med förhållandena i Skåne, varit gödslade och brukade över en längre tid (Widgren 1997:30ff). Röjningsröseområdenas storlek blir därmed inte resultatet av årliga omflyttningar utan av generationsvisa flyttningar av gårdarna och åkrarna. I ett sådant odlingssystem som föreslagits av Widgren, där samma åker brukas under en längre tid, framstår det som troligt att det skulle uppstå åkerspår i form av hak, vallar eller terrasser. Inom det område som omfattades av slutundersökningen fanns vad som uppfattades vara en avgränsad odlingsyta. Nio röjningsrösen inramade här ett 12x8 meter stort område. Ett av slutundersökningens syften var att undersöka om det genom en noggrann dokumentation av röjningsrösen och omgivande lager skulle gå att bekräfta detta antagande.

Av koldateringarna att döma togs området i bruk för odling redan under äldre bronsålder. Den forskning som hittills bedrivits kring röjningsröseområdena har antagit att stenröjningen påbörjades först under yngre bronsålder (Mascher 1993:96). Två undersökta lokaler i Växjötrakten har dock givit dateringar till äldre bronsålder, nämligen Fylleryd och kv Nyelund (Skoglund 1994 och 1996). Resultaten visade att det ännu var för tidigt att uttala sig med säkerhet om tidpunkten för röjningsröseområdenas uppkomst. Frågan när stenröjningen påbörjades i Fylleryd blev därmed av stor vikt.

Det område som undersöktes 1997 gränsar till ett område som förundersöktes 1995. Efter en analys av karteringen och dateringarna inom 1995 års undersökningsområde delades detta in i tre delområden med delvis olika struktur. En hypotes formulerades som innebar att det fanns en korologisk och kronologisk utveckling inom området som innebar att åkermarken efter hand blev mer välröjd och de rösefria ytorna mellan rösen allt större. De senaste dateringarna – från vikingatid – borde därmed gå att knyta till mer välröjda områden. En av målsättningarna med undersökningen var att klarlägga om denna hypotes kunde bekräftas.

METOD

Före utgrävningen besiktigades området och beskrevs noggrant avseende stenmängd och iakttagbara erosionsprocesser. Undersökningsinsatserna koncentrerades till den förmodade odlingsytan (bilaga 4).

Med grävmaskin grävdes tre schakt med en längd av 11, 12 respektive 28 meter. Tre röjningsrösen, ett i vardera schakten, dokumenterades. Samtliga schakt lades ut i syfte att studera såväl de enskilda röjningsrösen som eventuella skillnader mellan området innanför respektive utanför den förmodade odlingsytan. De kriterier som användes för att avgränsa ytan var:

–lagrens karaktär och färg i och utanför den förmodade ytan

–stenmängd i och utanför den förmodade ytan

–skillnader i brunjordens tjocklek i och utanför den förmodade ytan

I syfte att ytterligare avgränsa den eventuella åkerytan vegetationsavbanades ett område om ca 20 m². Vegetationen banades försiktigt av med hjälp av grävmaskin så att den underliggande brunjorden lämnades intakt. Rötter och kvarlämnade torvor rensades bort för hand och ytan dokumenterades. Tanken var att i plan få en kompletterande bild av stenmängd och erosionsprocesser.

Avslutningsvis grävdes fyra enmetersrutor för att få en uppfattning om stenmängden i det förmodade brukningsdjupet. Eventuella skillnader i stenmängden skulle tillsammans med andra iakttagelser kunna indikera om vissa ytor var mer välröjda än andra.

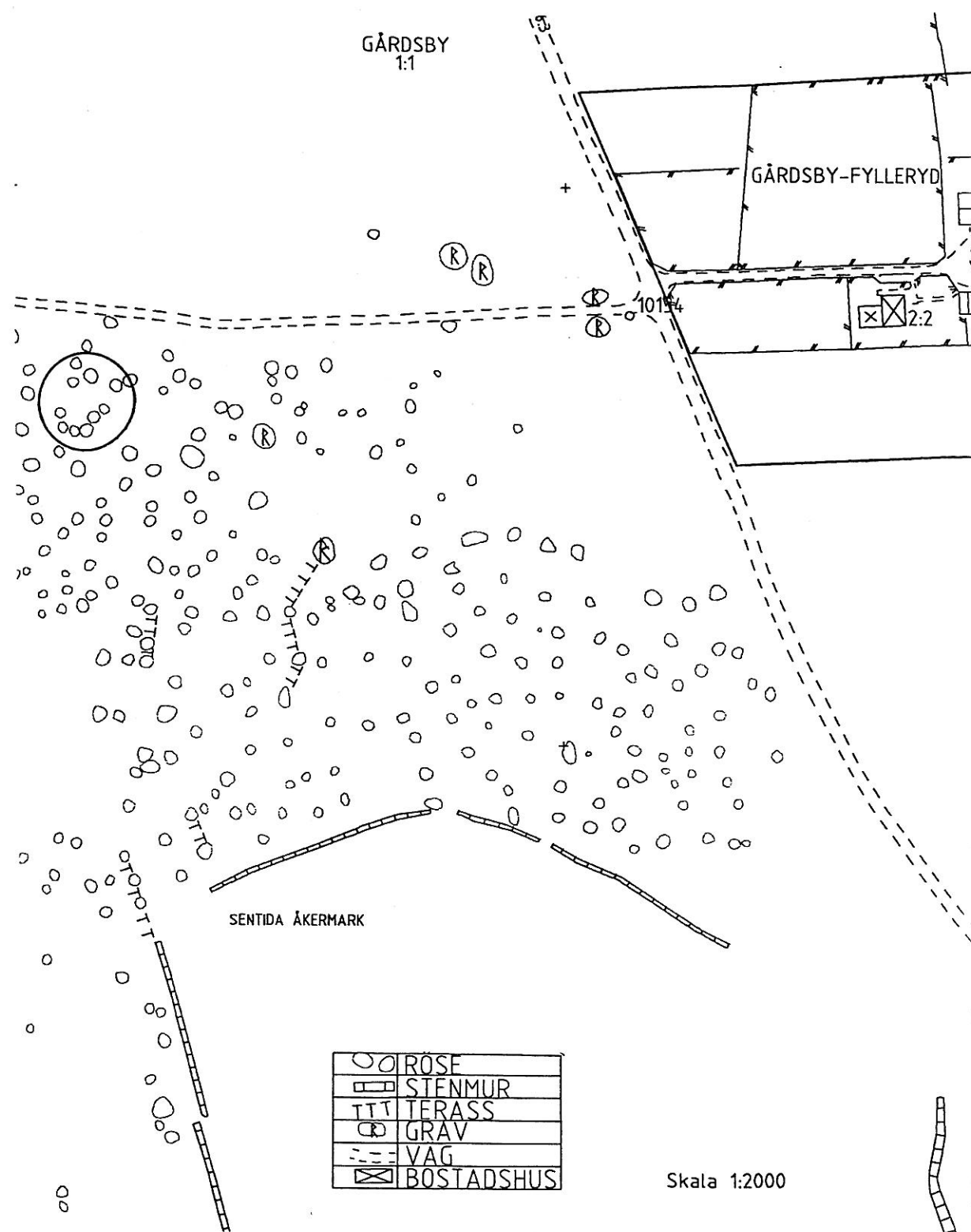
Under undersökningens gång lades stor vikt vid att samla in kolprover från vad som bedömdes vara säkra kontexter. Proverna vedartbestämdes före dateringen (bilaga 3). Dateringarna är kalibrerade enligt Stuiver & Becker 1986 och redovisas nedan i kalibrerade årtal med en standardavvikelse om två sigma i tabell 2.

RESULTAT OCH TOLKNINGAR

Odlingsytor inom undersökningsområdet

Undersökta röjningsrösen

Schakt 1, som var 28 meter långt, grävdes genom röse 2 och vidare mot nordväst, genom och förbi den förmodade odlingsytan (bilaga 4). Röse 2 var 3 meter i diameter och 0,4 meter högt. Röset var uppbyggt av 4–5 skikt med sten som i huvudsak varierade i storlek mellan 0,1–0,3 meter. Fyllningen i röset utgjordes av ljusbrun sandig silt med inslag kolfragment (3). Fyllningen var påfallande lik det anslutande jordlagret i öster (2) medan motsvarande lager väster om röset, innanför den förmodade odlingsytan, var mörkare och också hade ett större inslag av kolfragment (4). Ett kolprov från nedre delen av rösets fyllning har daterats till 830–410 f Kr (Ua-12436).

Figur 9. Figuren visar den karterade delen av RAÄ 186. Cirkeln markerar 1997 års undersökningsområde (se även bilaga 4).

Schakt 2, som var 12,5 meter långt, drogs från den förmodade odlingsytan genom röse 4 och vidare söder om röset. Röse 4 var 3 meter i diameter och 0,4 meter högt och uppbyggt av tre skikt med 0,1–0,4 meter stora stenar. Röset var i söder uppslängt mot ett block som inte var synligt före avtorvningen. Fyllningen som iakttogs i röset hade samma färg och sammansättning som brunjorden som återfanns på ömse sidor om röset. Ett kolprov taget under ett av rösets bottenstenar har daterats till 820–400 f Kr (Ua-12438).

Schakt 3, som var 11 meter långt, drogs från den förmodade odlingsytan genom röse 8 och vidare norrut. Röse 8 var 3,5 meter i diameter och 0,4 meter högt och uppbyggt av 4–5 skikt med stenar i storleken 0,1–0,4 meter (bilaga 4). Karaktäristiskt för röset var att här fanns en stor mängd mindre stenar i storleken 0,05–0,10 meter. Röset var uppbyggt mot ett större markfast block, vilket var beläget i den södra delen av röset varför merparten av stenarna i röset bör härstamma från ytan norr om röset. Brunjorden i, och norr om, röset var mörkare än brunjorden söder om röset. Ett kolprov taget från övergången mellan fyllningen och den underliggande moränen har daterats till 133–536 e Kr (Ua-12439), ett kolprov taget i nedre delen av fyllningen har daterats till 904–1160 e Kr (Ua-12440) medan ett kolprov taget från en position högre upp, i anslutning till det markfasta blocket har daterats till 5370–5081 f Kr (Ua-12441). Den sistnämnda dateringen har uppenbarligen inte med åkerbruket att göra utan ska sättas i samband med den mesolitiska boplatsen.

Figur 8. Fotot visar röse 8 från väster. Foto Peter Skoglund.

Man kan notera att de båda rösen som är belägna i södra delen av den förmodade odlingsytan (röse 1 och 4) har fått gemensamma dateringar till yngre bronsålder medan röse 8 som ligger i norr har daterats till romersk järnålder respektive vikingatid. Dateringsunderlaget är för litet för att tillåta några säkra slutsatser. En möjlighet är dock att det avspeglar ett faktiskt förhållande där de rösen som är belägna i söder tillkommit under yngre bronsålder medan rösena i norr är yngre. Det kan noteras att röse 8, till skillnad mot röse 1 och 4, har ett påtagligt inslag av mindre stenar, vilket skulle kunna vara ett resultat av att det tillkommit vid ett senare tillfälle, då man eftersträvat en mer välröjd yta.

Lagrens sammansättning

Lagrens sammansättning inom och utanför den förmodade odlingsytan skiljer sig delvis åt. Vid röse 8 är brunjorden mörkare norr om röset, utanför den förmodade odlingsytan, medan brunjorden är ljusare i söder, inom den förmodade odlingsytan. Vid röse 2 gäller det omvända förhållandet, brunjorden är här mörkare i den förmodade odlingsytan, söder om röset, medan den är ljusare i öster utanför den förmodade odlingsytan. Sådana skillnader kan ha naturliga orsaker, men de kan också vara betingade av var man bränt bort vegetation – och därmed tillfört marken kol – samt hur intensivt man bearbetat marken.

Stenmängdens fördelning i profil, plan och provrutor

Två områden där stenmängden i profilen var mindre iaktogs, dels vid sträckan 11,60–13,40 meter och dels vid sträckan 21,50–28,20 meter. Det förstnämnda området befinner sig innanför den förmodade odlingsytan medan det andra området ligger utanför odlingsytan. Vid 13,40–14,50 meter, inom odlingsytan, fanns en tydlig stenkonzentration. Ett kolprov från denna stensamling har daterats till 1599–1263 f Kr (Ua-12437).

En okulär besiktning av området kring den förmodade odlingsytan visade att det förekom en relativt stor mängd sten och block i storleken 0,4–1,5 meter i utkanten av odlingsytan i norr medan den södra delen av odlingsytan var påfallande stenfri.

I syfte att se om dessa skillnader kvarstod även efter vegetationsavbaning genomfördes en begränsad avbaning inom ett ca 20 m² stort område. Området omfattade såväl området inom som utanför den förmodade odlingsytan. Intrycket av att det var mindre sten inom odlingsytan bestod efter avbaningen. Den östra delen av den avbanade ytan, inom odlingsytan, innehöll färre stenar, varav endast ett fåtal höjde sig över markytan.

För att om möjligt ytterligare belägga eventuella skillnader mellan den förmodade odlingsytan och området väster om denna grävdes fyra st 1 m² stora rutor vars enda syfte att fastställa stenfrekvensen (tabell 1).

Ruta nr	Brunjordens djup	Stenmängd	Antal sten >0,1 m	Max stenstorlek
1	7 l / 10 st	16 l	7 l / 10 st	0,20 m
2	4 l / 5 st	10 l	4 l / 5 st	0,18 m
3	1 l / 3 st	5 l	1 l / 3 st	1,13 m
4	10 l / 15 st	27 l	10 l / 15 st	0,21 m

Tabell 1. Stenmängdens fördelning i provrutorna.

Resultaten visar att mängden sten varierar mellan de olika rutorna. R2 och R3 som togs upp inom den förmodade odlingsytan har mindre stenmängd än i R1 som togs upp utanför odlingsytan, i området med en större mängd stenar. Situationen kompliceras av att R4, som också ligger inom vad som föreföll vara en välröjd yta, är den ruta som innehöll flest stenar. Av tabellen framgår vidare att stenstorleken i brukningsdjupet domineras av stenar som är mindre än 0,1 meter stora. För de redskap man använt i samband med åkerbruket har de mindre stenarna inte varit något problem.

Undersökningen har inte givit några entydiga resultat vad gäller stenmängdens fördelning inom respektive utanför den förmodade odlingsytan. Intrycket såväl före som efter vegetationsavbaningen var att det fanns mindre sten inom odlingsytan. Detta bekräftas delvis av resultatet från provrutorna. Profilen visar snarare en omvänd fördelning med färre stenar utanför odlingsytan. Profilen redovisar endast ett tvärsnitt av odlingsytan och får därmed anses vara mindre representativ i detta avseende än de iakttagelser som gjordes i plan.

Odlingsytor

Markytan i profilen för schakt 1 (bilaga 4) var relativt plan från 12–18 meter för att mellan 18–20 meter sjunka med 0,2 meter. Förändringen sammanfaller med den förmodade odlingsytans begränsning. Denna nivåskillnad skulle kunna vara ett resultat av erosionsprocesser som förstärkts i samband med odling. Erosionsprocesserna går att studera i anslutning till de enskilda röjningsrösen. Före undersökningens början noterades höjden på samtliga rösen som omgav den förmodade odlingsytan. Det framgick att inom samma röjningsröse kunde höjden över den omgivande markytan variera med upp till 0,4 meter beroende på om man utgick från rösets östra eller västra kant. Höjden över omgivande marknivå var genomgående minst i öster. Förhållandet avspeglar det faktum att undersökningsområdet sluttar mot väster. I samband med brukning och erosion har jorden successivt förflyttats mot väster och ackumulerats mot rösen. Att erosionsprocesserna inte skapat några tydliga hak inom området kan tolkas som att processerna aldrig tillåtit verka över någon längre tidsperiod.

Det torde därmed vara rimligt att sätta den relativt distinkta nivåskillnaden i långprofilen vid 18–20 meter i samband med erosionsprocesser. Detta skulle också kunna vara en delförklaring till varför fler stenar höjer sig över markytan väster om

den förmodade odlingsytan än inom ytan. Inom ytan, öster om ”haket” skulle stenarna i större utsträckning än väster om ”haket” blivit överhöljda med jord. Resonemanget skulle kunna tas som intäkt för att här faktiskt funnits en avgränsad odlingsyta.

Samtidigt kvarstår faktum att erosionsprocesserna varit begränsade och inte skapat några tydliga hak eller vallar som går att iaktta i ytan. Det torde dessutom vara svårt att knyta specifika erosionsprocesser till ett visst tidsskede. De fossila formerna är resultatet av återkommande odling. Inom den förmodade åkerytan har röjningsrösen daterats till tre olika perioder, yngre bronsålder, romersk järnålder och vikingatid. Det framstår som fruktbart att förklara röjningsröseområdenas avsaknad med åkerformer som ett resultat av ett dynamiskt och flexibelt odlingssystem. Samtidigt innebär inte detta att Leifs Grens modell med långtidsträda nödvändigtvis är den som bäst beskriver situationen. Även inom det historiska ensädet förekom en betydande variation med begränsade trädor som kunde omfatta 1/10 av åkern. Ett sådant system kombinerat med generationsvisa flyttningar kan effektivt ha bidragit till att släta ut de åkerbegränsningar som en gång eventuellt funnits inom området.

Stenröjningens begynnelse

Inom ramen för undersökningen daterades sex kolprover. Dateringarna redovisas tillsammans med de tidigare dateringarna i tabell 2. Röjningsrösen utgör inga slutna kontexter. Det finns alltid en risk att det kol som avser att datera röjningsröset, inte ska kopplas till röset, utan till aktiviteter som föregått rösets anläggande. Äldre boplatsskol, men även röjningskol, kan ha varit i omlopp och först i ett senare skede ha överlagrats med röjningssten. Att äldre kol verkligen är en felkälla som man måste ta hänsyn till, bekräftas vid de tillfällen då rösen dateras till mesolitikum, vilket är fallet med dateringen från ett av de nu undersökta röjningsrösen. Här är det uppenbart att dateringen inte ska sättas i samband med odling och stenröjning utan kolet härrör förmodligen från den mesolitiska boplatsen som tidigare dokumenterats inom området.

Av de sex dateringar som föreligger från slutundersökningen kan man konstatera, att bortsett från den mesolitiska dateringen, ligger de äldsta dateringarna i äldre bronsålder. Dateringarna skulle därmed kunna tas som intäkt för att stenröjningen påbörjades under äldre bronsålder. En granskning av samtliga äldre bronsåldersdateringar från Fylleryd leder dock till en något annorlunda tolkning.

Den äldre bronsåldersdateringen från 1997 års undersökning, Ua-12437, (1599–1263 f Kr) är tagen från en mindre stensamling i en odlingsyta (profil schakt 1, bilaga 4). Stensamlingen hade en mycket begränsad utbredning. Eventuellt representerar stenarna en begränsad stenröjning som inte givit upphov till något röse. Stenkoncentrationen kan också vara naturlig. Kolprovet bör därmed datera en brandröjning vilken inte givit upphov till ett röjningsröse.

Lab nr	Anl typ	¹⁴ C ålder	Kal två sigma
Ua-10509	hård	6300±80	5470–5060 f Kr
Ua-12441	röse	6295±60	5370–5081 f Kr
Ua-11821	stolphål	5905±60	4940–4621 f Kr
Ua-10508	hård	5410±80	4455–4009 f Kr
Ua-12437	odlingsyta	3145±65	1599–1263 f Kr
Ua-10517	recent röse	3140±60	1581–1264 f Kr
Ua-10514	röse	2895±70	1371–900 f Kr
Ua-10516	röse	2545±60	830–414 f Kr
Ua-12436	röse	2525±75	830–410 f Kr
Ua-4616	röse	2510±65	810–410 f Kr
Ua-12438	röse	2500±75	820–400 f Kr
Ua-10510	röse	2475±70	800–400 f Kr
Ua-4615	röse	2260±60	410–137 f Kr
Ua-10511	röse	1905±70	92 f Kr–317 e Kr
Ua-10512	röse	1740±65	85–430 e Kr
Ua-12439	röse	1715±60	133–526 e Kr
Ua-10513	röse	1080±70	776–1150 e Kr
Ua-12440	röse	995±50	904–1160 e Kr
Ua-10515	röse	985±70	895–1210 e Kr
Ua-11820	hård	875±65	1001–1280 e Kr

Tabell 2. Resultat av ¹⁴C - dateringar från Fylleryd, kalibrerade enligt Stuiver & Becker. Värdena är angivna med två sigmas säkerhet. (efter Högrel 1994; Skoglund 1996; Engman m fl 1997).

Kolprovet Ua-10517 (1581–1264 f Kr) från 1996 års förundersökning avsåg att datera ett röse i en historisk åker. Rösena i det som bedömdes vara en historisk åker skilde ut sig genom att vara kala, större och mer välvda än de förhistoriska rösena. Resultatet av dateringen – äldre bronsålder – daterar inte det recenta röset. Den tolkning som med nuvarande kunskapsläge ligger närmast till hands är att Ua-12437 och Ua-10517 är samtida och representerar den äldsta dokumenterade brandröjningen på platsen. Så som materialet framträder går det dock inte med säkerhet att koppla någon stenröjning till brandröjningen.

Kolprovet Ua-10514, från 1995 års undersökning, är något yngre, från mellersta bronsålder (1371-900 f Kr). Omedelbart öster om provtagningspunkten är ett brott i lagerföljden vilket har tolkats som en djurgång. Det får därför anses som osäkert om kolet daterar röset eller om det härrör från andra aktiviteter.

Sannolikheten att kolprover tagna under rösena verkligen daterar stenröjning ökar om flera rösen kan dateras till samma tidsperiod, och om kolproverna bedöms komma från säkra kontexter. Fem av de sexton dateringar som avser att datera fossil åkermark i Fylleryd kan hänföras till yngre bronsålder, perioden 800–400 f Kr.

Kolproverna kommer från kontexter under, eller i anslutning till rösenas bottenstenar, och några störningar i form av djurgångar eller något annat har inte noterats i anslutning till provtagningspunkterna. Detta är givetvis inga avgörande argument för att dessa kolprover verkligen daterar röjningsrösena, men med nuvarande kunskapsläge förefaller det rimligt att anta att den första stenröjningen i området verkligen ska dateras till yngre bronsålder. Därmed följer också att stenröjningen i Fylleryd föregåtts av ett skede där man endast brandröjt och inte stenröjt marken. Brandröjningen under äldre bronsålder har troligen genomförts för att skapa öppna ytor för bete och odling.

Röjningsröseområdets kronologiska och morfologiska utveckling

Tillsammans omfattar 1996 och 1997 års undersökningsområden ca sex hektar fossil åkermark. En fråga som ställdes inledningsvis var om det skulle vara möjligt att knyta olika tidsskikt till olika delar av röjningsröseområdet. Efter 1996 års förundersökning kunde man konstatera att de vikingatida dateringarna förekom inom ett område där odlingsytorna mellan rösena föreföll vara större än inom de områden där dateringarna var koncentrerade till yngre bronsålder och äldre järnålder. Detta ledde till en hypotes om att utvecklingen gått från mindre till större stenfria områden. Tanken var att de vikingatida dateringarna var begränsade till ett mindre område.

Resultatet av 1997 års slutundersökning blev att röjningsröse 8 daterades till vikingatid. Den daterade anläggningen är belägna inom ett område där rösena ligger tätt och påminner om det område där det endast förekom dateringar till yngre bronsålder och äldre järnålder. Det blir svårt att argumentera för att det vikingatida skedet ska knytas till en avgränsad del av undersökningsområdet. De vikingatida röjningsrösena eller odlingsytorna skiljer sig därmed inte på något avgörande sätt från de rösen och odlingsytor som har daterats till yngre bronsålder–äldre järnålder.

De vikingatida dateringarna är intressanta eftersom man här tangerar frågor som rör övergången från det mobila jordbruk som bedrevs inom röjningsröseområdena, till det ensädesbruk som är förknippat med de historiska gårdarna. Kunskapen om bebyggelseutvecklingen under yngre järnålder och tidig medeltid på det småländska höglandet är liten. Utifrån fornlämningsbilden samt undersökningar av fossil åkermark har man antagit att det sker en bebyggelseomläggning under yngre järnålder och att bebyggelsen koncentreras till färre platser (Högrell & Skoglund 1996:39ff; Skoglund 1997). Ett sådant antagande stöds delvis också av de pollendiagram som belyser kulturlandskapets utveckling i Smålands inland. Inom flera lokaler har man belagt en tillbakagång av kulturlandskapsindikerande växter under yngre järnålder (Lagerås 1996). Det saknas dateringar av röjningsrösen till folkvandringstid och vendeltid i Fylleryd. Tillsammans med avsaknaden av ett yngre järnåldersgravfält indikerar detta att undersökningsområdet överges under denna period och att de vikingatida röjningsrösen innebär att Fylleryd återkoloniserar vid denna tid (Skoglund 1996).

För Fylleryds del är den historiska situationen svårbelyst då den äldsta kartan som redovisar Fylleryds ägor inte är äldre än 1889. Av denna framgår emellertid att Stora och Lilla Fylleryds ägor var uppdelade på två olika gårdar. Redan vid första omnämnandet av gårdarna i jordeboken år 1545 görs en distinktion mellan ”Fyllaryd och Lilla Fyllaryd”. Detta indikerar att gårdarna även under 1500-talet utgjorde två olika brukningsenheter. Mot bakgrund av undersökningsområdets närhet till Lilla Fylleryds inägor och gårdstomt förefaller det rimligt att se ett samband mellan de vikingatida dateringarna och gården Lilla Fylleryd. En trolig tolkning blir att den vikingatida åkermarken omfattat större arealer än vad som blir fallet under historisk tid.

Ett annat alternativ är att gården Lilla Fylleryd under vikingatid hade en annorlunda placering eller att de vikingatida röjningsrösen är spår efter en numera försvunnen vikingatida bebyggelse. Man kan tycka att om så vore fallet borde lämningar efter en sådan gårdsbebyggelse framkommit i förundersökningsschakten.

Förhållandena i Fylleryd kan jämföras med mer välundersökta områden i Halland. Per Connelid och Kristina Rosén har nyligen argumenterat för att åkerbruket under vikingatid och tidig medeltid bedrevs i ett system med långtidstråda (Connelid & Rosén 1997). Enligt denna modell var det först under 1200-talet som ensädet infördes och bebyggelsen låstes i de lägen där man återfinner dem i det historiska kartmaterialet. Om en sådan utveckling förelegat även i Växjötrakten skulle det förklara varför produktionsmarken i Fylleryd under vikingatid omfattade områden som under historisk tid var utmark.

De vikingatida rösen är belägna strax väster om Lilla Fylleryds gårdstomt. Fylleryds inägomark är koncentrerad till områdena norr, öster och söder om gårdstomten. En hypotes är att inägomarken under vikingatid även omfattat området väster om gårdstomten. De vikingatida röjningsrösedateringararna spänner med två sigmas säkerhet över perioden 800–1200. Detta bör tolkas som att marken stenröjs under vikingatid och tidig medeltid men att inga nya rösen tillkommer efter 1200-talet. Utvecklingen under 1200-talet kan vara en konsekvens av att gårdarna och inägomarken fixeras i sina historiska lägen.

JORDBRUK OCH LANDSKAPSUTVECKLING I
VÄXJÖTRAKTEN UNDER BRONS- OCH JÄRNÅLDER

Fossil åker

Undersökningar av fossil åkermark har under senaste åren blivit allt mer vanliga på det sydsvenska höglandet (Jönsson 1989; Mascher 1992). I Kronobergs län har de mest omfattande undersökningarna bedrivits i Hamneda socken i samband med E4:ans utbyggnad till motorvägsstandard (Skoglund m fl 1997). Resultaten som är under bearbetning är endast delvis publicerade men av ¹⁴C-dateringarna att döma ska den fossila åkermarken där dateras till romersk järnålder–vikingatid.

Lab nr	Anl. typ	14Cår	Kal två sigma
Ua-4610	röse	1315±70	1735-1410 f Kr
Ua-4609	stensträng	1310±70	1730-1410 f Kr
Ua-4607	hård	225±70	400-5 f Kr
Ua-4608	röse	170±70	380 f Kr-20 e Kr

Tabell 3. Resultat av ¹⁴C - dateringar från Nyelund (efter Skoglund 1994)

Tabell 3 och 4 redovisar resultaten av ¹⁴C-dateringar från två områden med fossil åkermark vilka är belägna i direkt anslutning till Växjö (Skoglund 1994; Åhman 1994; Skoglund 1996b). Kv Nyelund och Fyren är belägna fem respektive sex kilometer väster om Fylleryd. Undersökningarna har haft formen av förundersökningar och varit begränsade till sin karaktär.

Lab nr	Anl. typ	14C ålder	Kal två sigma
Ua-111222	röse	6865±90	5960-5569 f Kr
Ua-11123	stensträng?	2015±75	345 f Kr-130 e Kr
Ua-1124	stensträng?	1765±70	70-420 e Kr
Ua-11125	röse	1525±70	362-650 e Kr

Tabell 4. Resultat av ¹⁴C- dateringar från Kv Fyren (efter Skoglund 1996b)

Bronsåldersdateringarna från Nyelund är intressanta eftersom här finns en liknande fornlämningsmiljö som den i Fylleryd, med två större monumentala rösen samt en stensättning vilken undersökts och daterats till bronsålderns period III. På samma sätt som i Fylleryd finns det i Nyelund också två dateringar till äldre bronsålder. Ett av proverna avsåg att datera en stensträng. Dessa brukar vanligtvis dateras till järnålder. Frågan om vad de äldre bronsåldersdateringarna representerar får därmed lämnas öppen.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att dateringarna från Nyelund och kv Fyren sammanfaller väl med dateringarna från Fylleryd.

Pollendiagram

Det föreligger tre pollendiagram som kan användas för att belysa landskapsutvecklingen i Växjötrakten under förhistorisk tid. Inget av dem har direkt relevans för undersökningen i Fylleryd men tillsammans kan de ge en bild av en övergripande vegetationsutveckling. De tre lokalerna är Trummen, Hinnasjön och Hovshaga. De är belägna 3–5 kilometer från Fylleryd. Vid tolkningen av diagrammen ska man vara medveten om att dateringarna från Trummen och Hinnasjön är utförda på sjölevande växter vilka ofta ger skenbart äldre åldrar. En indikation på att dateringarna från Trummen är för gamla är att almfallet här är daterat 170^{14} C år tidigare än i Skåne (Digerfeldt 1972:26f; Gaillard m fl. 1991:490). De flesta forskare menar att almfallet var synkront över stora delar av Nordeuropa varför avvikelserna måste tas i beaktande. Nedan görs ett försök att redogöra för landskapsutvecklingen så som den framträder i pollendiagrammen (Digerfeldt 1972; Ekström & Lagerås 1995; Persson opubl; Skoglund 1998).

Under senneolitikum sker en första expansion av det öppna landskapet. Det är kurvan för svartkämpar som slår igenom i samtliga pollendiagram vilket indikerar ett ökat betestryck.

Under äldre bronsålder ökar kurvan för björk och vildgräs samtidigt som det går att belägga en minskning av övriga trädslag. Detta indikerar röjningar, vilka gjort att björken som är ett tidigt successionsträd kunnat expandera i de öppna markerna. Till skillnad mot tidigare går det nu också att belägga en mer sammanhängande *cerealiekurva* (Trummen och Hovshaga) Detta indikerar att de röjda markerna åtminstone delvis använts till odling. I de fall där andelen träkol har registrerats i diagrammen (Hovshaga och Hinnasjön) ökar andelen träkol under den aktuella perioden.

Under yngre bronsålder och övergången mot järnålder förändras landskapet ytterligare kring Trummen och Hovshaga. Utvecklingen karaktäriseras av att björkkurvan går ned samtidigt som andelen ljung och en ökar markant. Detta bör tolkas som ett ökat betestryck där markerna nu i större utsträckning än tidigare hålls öppna genom bete. Samtidigt minskar inslaget av ljuskrävande växter i Hinnasjödiagrammet vilket visar att variationer i markutnyttjandet förekommer mellan olika lokaler.

Utvecklingen kring Hovshagakärret har därefter varit relativt stabil fram i modern tid. I Trummendiagrammet intensifieras markanvändningen under vikingatid. Det är enen

som nu blir allt vanligare och indikerar ett öppnare landskap i allt större utsträckning präglad av bete. Under vikingatid och medeltid blir också landskapet kring Hinnasjön öppnare, andelen trädpollen minskar och en- och ljungkurvan ökar.

Den utveckling som beskrivits ovan kan relateras till resultaten från den undersökta fossila åkermarken. Utvecklingen mot ett öppnare landskap under äldre bronsålder där vildgräs och björk kunnat trivas är samtida med de äldsta belagda brandröjningarna i Fylleryd och Nyelund. Ökningen av andelen ljung och en i diagrammen under äldre järnålder sammanfaller med stenröjningen i kv Fyren och Fylleryd.

KULTURHISTORISK TOLKNING AV UTVECKLINGEN I FYLLERYD

Under perioden 1600–1300 f Kr sker de första röjningarna för bete och odling i Fylleryd. Med hjälp av eld röjer man bort vegetationen och skapar större sammanhängande öppna ytor. Under denna period tillkommer förmodligen gravröset RAÄ 162 och de bägge rösen som tidigare legat i anslutning till detta. En parallell till utvecklingen i Fylleryd finns vid Nyelund där den första dokumenterade brandröjningen sker under perioden 1700–1400 f Kr. Även i Nyelund finns gravar som tillkommit under äldre bronsålder. Det är möjligt att Fylleryd och Nyelund är exempel på en generell utveckling i Växjötrakten under äldre bronsålder, en utveckling som innebär att områdena i anslutning till gravmonumenten på moränhöjderna omformas i syfte att skapa bättre betes- och odlingsmarker.

Under perioden 800 f Kr – 500 e Kr sker återkommande röjningar med hjälp av eld i Fylleryd och till skillnad mot tidigare stenröjs nu också den röjda marken. Några avgränsade åkerytor har inte gått att belägga i Fylleryd, utan odlingen verkar ha bedrivits i ett flexibelt system som ej gett upphov till, eller krävt, avgränsade åkerytor. Vid övergången mellan bronsålder - järnålder går det också att spåra ett ökat betestryck i diagrammen från Hovshaga och Trummen, en och ljung blir nu ett tydligare inslag i pollendiagrammen. Yngre bronsålder och äldre järnålder framstår därmed som en period när markutnyttjandet intensifieras i Växjötrakten. Förmodligen är det också nu som merparten av traktens röjningsröseområden växer fram och får sin maximala utbredning (Skoglund 1997). Till skillnad mot tidigare är gravarna nu i allmänhet mindre och förekommer tillsammans med röjningsrösen. I Fylleryd finns ett tiotal stensättningar som förmodligen anlagts under perioden.

Det förekommer inga dateringar till perioden 500–800 e kr vilket kan tolkas som att stenröjningen i Fylleryd upphör. Avsaknaden av gravformer som kan dateras till yngre järnålder indikerar också en förändring i bebyggelsemönstret. Förändringen är så fall samtida med en mer generell utveckling som bl a går att avläsa i pollendiagrammen från sydsvenska högländet, där andelen kulturlandskapsindikerande växter i diagrammen går tillbaka under perioden (Lagerås 1996).

Under vikingatid och tidig medeltid, perioden 800-1200 återupptas stenröjningen i Fylleryd. Åkerbruket äger återigen rum inom samma område som var i bruk under yngre bronsålder och äldre järnålder. En hypotes är att åkermarken ingått i Lilla Fylleryds inägomark som varit större under vikingatid och tidig medeltid än under senare skeden. Om detta antagande är riktigt är det först under 1200-talet som åkrarna och gårdarna låses i sina historiska lägen.

LITTERATUR

Berg, H. & Svalenius, I., 1956. *Växjö stads historia. Tiden fram till 1718*. Växjö.

Connelid, P. & Rosén, C., 1997. Agrarian Settlement and Landscape Change in medieval Halland, South-west Sweden. *Visions of the Past Trends and Traditions in Swedish Medieval Archaeology. Lund Studies in Medieval Archaeology 19. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska skrifter 19*.

Digerfeldt, G., 1972. *The Post Glacial Development of Lake Trummen. Regional Vegetation History, water level changes and palaeolimnology. Folia Limnologica Scandinavia No16*. Lund.

Ekström, J. & Lagerås, P., 1995. Jordbruk och vegetation vid Hovshaga under förhistorisk och historisk tid. *Lundqua uppdrag volume 23*.

Engman, F. Nylén A, & Stark, K., 1997. Arkeologisk förundersökning Drivingrange-klubbhusområde Glasrikets golfklubb, Fylleryd 1:1 och 2:1, Gårdsby socken, Kronobergs län. *Smålands museum rapport 1997:4*.

Fridell, S., 1992., *Ortnamn på Ryd i Småland*. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi LX. Studier till en svensk ortnamnsatlas utgiven av Torsten Andersson Stockholm.

Gaillard, 1992. M-J. 1991. Chronology for the pollen diagrams of the Ystad Area. I: Berglund, B. (ed.) *The Cultural Landscape during 6000 years in southern Sweden*. Ecological Bulletins 41. Köpenhamn.

Gren, L. 1989., Det Småländska höglandets röjningsröseområden. *Arkeologi i Sverige 1986*. Riksantikvarieämbetet.

Gren, L. 1996., Hackerörens landskap och extensivt jordbruk under bronsålder-äldre järnålder. Slotte, H. & Göransson, H. (red) *Lövtäkt och stubbskottsbruk Människans förändring av landskapet - bospapskötsel och åkerbruk med hjälp av skog*. Kungl. Skogs- och lantbruksakademien Stockholm.

Högrell, L., 1995. *Arkeologisk förundersökning och utredning etapp II. Fylleryds golfbana, Fylleryd 1:1, Gårdsby socken, Växjö kommun*. Smålands museum rapport.

Högrell, L. & Skoglund, P. 1996. Boplatsen i kv Boplatsen En småländsk boplat från bronsålder och äldre järnålder. Hovshaga Växjö socken. *Smålands museum rapport 1996:8*.

Högrell, L., 1997. Boplatsen i kv Boplatsen I Hansson, M (red) *Gårdar åkrar och biskopens stad - 3 000 år i Kronobergs län*. Växjö.

Jakobson, M., 1992. Arkeologisk utredning – etapp 1 Småland, Gårdsby socken, Fylleryd 1:1 och 2:1 *Riksantikvarieämbetet*.

Lagerås, P., 1996. *Vegetation and land use in the Småland uplands southern Sweden during the last 6 000 years*. Lundqua thesis volume 36. Lund.

Larsson, L-O., 1964. Det medeltida Varend studier i det småländska gränslandets historia fram till 1500-talets mitt.

- Larsson, L-O. 1981. *Studier i småländsk bebyggelsehistoria 1:4 Norrvidinge och Uppvidinge härader*. Serie 1. History & Geography 1:4
- Mascher, C., 1993. *Förhistoriska markindelningar och röjningsröseområden i Västsveriges skogsbygder*. Kulturgeografiskt seminarium 2/93 Stockholm.
- Persson, T., (opubl) Pollendiagram Hinnasjön. *Kvartärgeologiska institutionen Lunds Universitet*.
- Skoglund, P., 1994. *Arkeologisk förundersökning Kv Nyelund Växjö sn Växjö kommun*. Smålands museum rapport 1994.
- Skoglund, P., 1996a. Arkeologisk förundersökning. Glasrikets golfklubb, Fylleryd 1:1 och 2:1, Gårdsby socken, Kronobergs län. *Smålands museum rapport 1996:1*.
- Skoglund, P., 1996b. Arkeologisk förundersökning kv Fyren Växjö sn Kronobergs län. *Smålands museum rapport 1996:19*
- Skoglund, P., 1997. Röjningsröseområden i Kronobergs län. I: Hansson, M. (red) *Gårdar åkrar och biskopens stad - 3 000 år i Kronobergs län* Växjö.
- Skoglund, P., Thorén, H., Åhlin Torstensdotter, I. & Regnell, M., 1997. Arkeologisk förundersökning E4 Hjulsås-Herrabacken Småland, Ljungby kommun, Hamneda socken. Smålands museum och *Riksantikvarieämbetet UV Syd Rapport 1997:26*.
- Skoglund, P., 1998. Familjen och kosthållet - ett försök att förstå bronsålderns jordbruk utifrån hushållets perspektiv *D-uppsats Arkeologiska institutionen Lund*
- Stridh, J P., 1993. *Kulturlandskapets språkliga dimension*. Riksantikvarieämbetet Uppsala.
- Widgren, M., 1997. *Fossila landskap En forskningsöversikt över odlingslandskapets utveckling från yngre bronsålder till tidig medeltid*. Kulturgeografiskt seminarium 1/97 Stockholm.
- Åhman, E. 1994. Rapport över arkeologiska undersökningar RAÄ 112, 113, 115, 116, 122 och 123 Växjö sn Växjö stad *Smålands museum rapport 1994*.

Otryckta källor

Kartmaterial i Domkapitlets arkiv, Växjö.

Skogshushållningsplaner för Fylleryd år 1889, 1912, 1933 och 1965.

Inägocharta över biskopslöningshemmanen Fylleryd upprättad år 1938 av Erik Haglund.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr	220-5436-96
Smålands museum dnr:	110-1049/96
Typ av exploatering:	Utbyggnad av golfbana
Typ av undersökning:	Särskild undersökning
Ekonomiska kartan:	Fylleryd 5E 1i
Koordinater:	x1442,7 y6308,5
Fastighet:	Fylleryd 1:1 och 2:1
Socken:	Gårdsby
Uppdragsgivare:	Glasrikets golfklubb
Ansvarig institution:	Smålands museum
Personal:	Peter Skoglund, Alexandra Nylén
Fältarbetsid:	maj 1997

BILAGA 1. Anläggningsbeskrivningar

1. Röse, 2 m i diam och 0,2-0,5 m h (Ö-V). I södra delen av röset är ett block 1,0x1,0 m st. Röset är övertorvat med två synliga stenar 0,3-0,4 m st.

2. Röse, 3x3,5 m (N-S) och 0,2-0,4 m h (Ö-V). Röset är övertorvat med ett tiotal synliga stenar 0,1-0,4 m st.

3. Röse, 4 m i diam och 0,2-0,5 m h (Ö-V). Röset är övertorvat med ett femtontal synliga stenar. 0,1-0,4 m st.

4. Röse, 3x2 m (S-N) och 0,4 m h. Röset är övertorvat med ett trettiotal synliga stenar 0,1-0,4 m st.

5. Röse, 3x2,5 m (N-S) och 0,5 m h. I norra delen av röset är ett block 1,0x1,0 m st. Röset är övertorvat med enstaka synliga stenar 0,2-0,3 m st.

6. Röse, 2,5 m i diam och 0,4-0,5 m h (Ö-V). I södra delen av röset är ett block. Röset är övertorvat med enstaka synliga stenar 0,1 m st.

7. Röse, 2 m i diam och 0,2 meter h. Röset är helt övertorvat utan synliga stenar i ytan.

8. Röse, 3,5x3 m (N-S) och 0,2-0,4 m h (Ö-V). Röset är övertorvat med ett tjugotal synliga stenar i 0,1-0,5 m st.

9. Röse, 4x3,5 m (Ö-V) och 0,3-0,4 m h (Ö-V). I mitten av röset är ett block 0,8x0,6 m st. Röset är övertorvat med ett tjugotal synliga stenar 0,1-0,4 m st.

Förmodad odlingsyta, röse 1-6 bildar en halvcirkel, som tillsammans med röse 7-9, omgärdar en tänkt åkeryta som är 12x8 m st (SV-NO). Det förekommer rikligt med sten och block inom den tänkta åkerytan. Storleken på sten och block varierar mellan 0,4-1,5 m. Det förekommer variationer i stenfrekvens inom ytan där den sydvästra delen, som omgärdas av rösen 1-6 är relativt stenfri medan andelen sten och block är större i den nordöstra delen.

BILAGA 2. Fyndlista

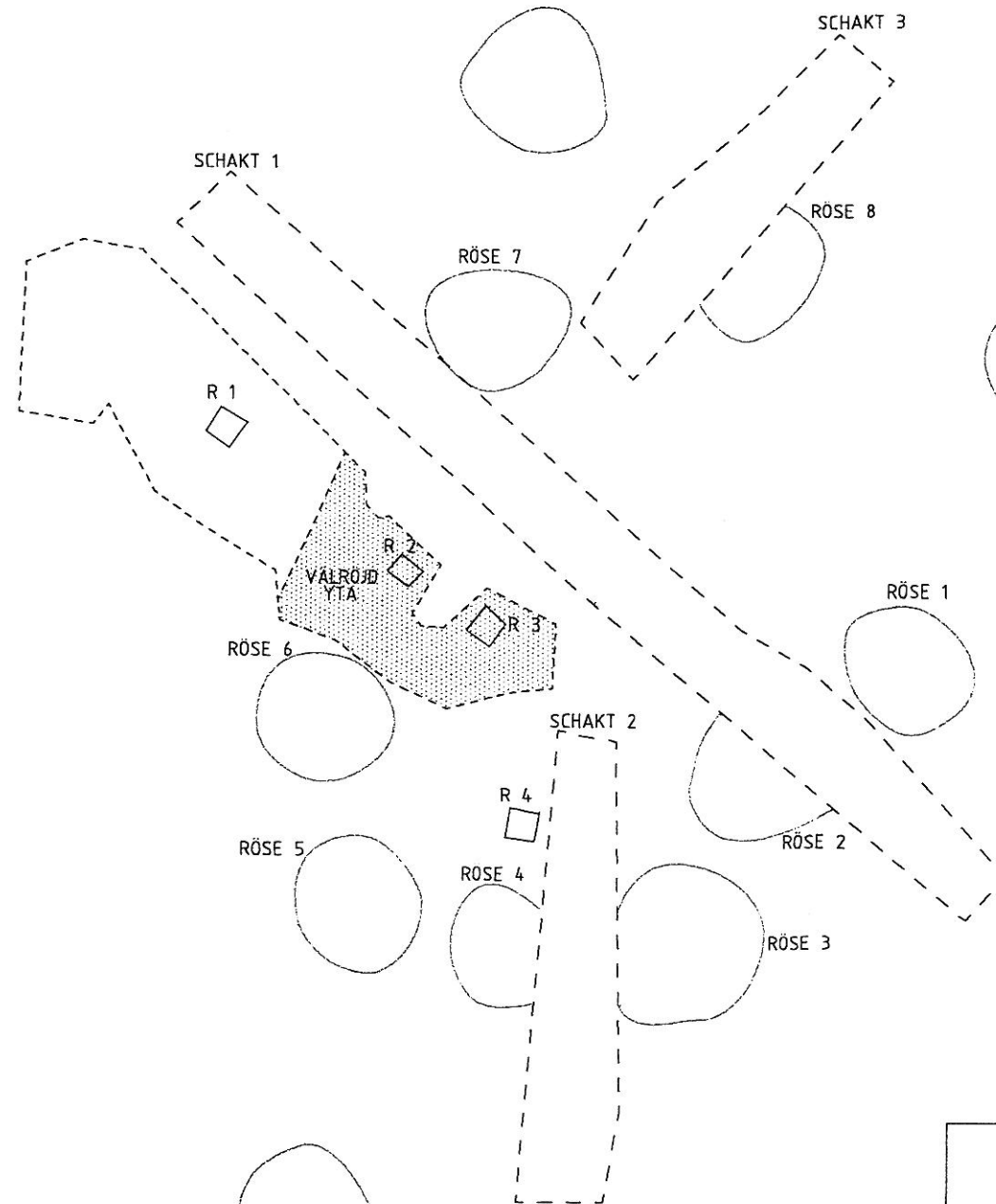
Fyndtabell - träkol

F nr	Prov nr	Vikt i gr	Lab nr
1	röse 2, prov 1	1	Ua-12336
2	röse 2, prov 2	1	
3	röse 2, prov 3	1	Ua-12437
4	röse 4, prov 1	1	
5	röse 4, prov 2	1	Ua-12438
6	röse 4, prov 3	1	
7	röse 8, prov 1	1	
8	röse 8, prov 2	1	Ua-12440
9	röse 8, prov 3	1	Ua-12439
10	röse 8, prov 4	1	Ua-12441

BILAGA 3. Resultat av vedartsanalys

F nr	Lab nr	Art	Ålder	Antal
1	Ua-12336	<i>Pomidae</i> (hagtorn, vildapel eller rönn)	<40	1
3	Ua-12437	<i>Tilia</i> (lind)	<10?	1
5	Ua-12438	<i>Betula</i> (björk)	<25	1
6		<i>Pinus</i> (tall)	<20	1
8	Ua-12440	<i>Salix</i> (vide, sälg, pil)	<20	1
10	Ua-12441	<i>Pinus</i> (tall)	<20	1

Analysen är utförd av Tomas Bartholin, Nationalmuseet Köpenhamn.

	RÖSE
	UNDERSÖKNINGSSCHAKT
	AVTORVAD YTA
	PROVRUTA

SMÅLANDS MUSEUM

Postadress

Besöksadress

Tel:

UPPRÄTTAD AV

GRANSKAD AV

VÄXJÖ DEN
980717

GLASRIKETS
GOLFBANA SANDSBRO

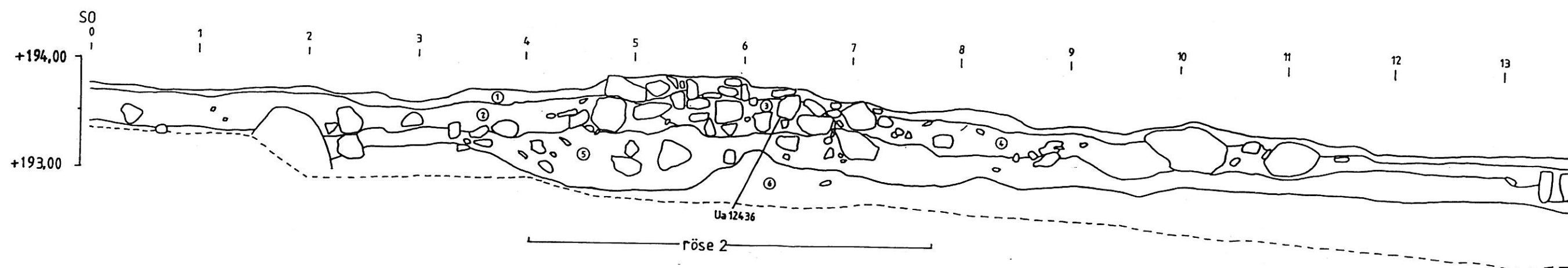
SKALA 1:200

5 gon V

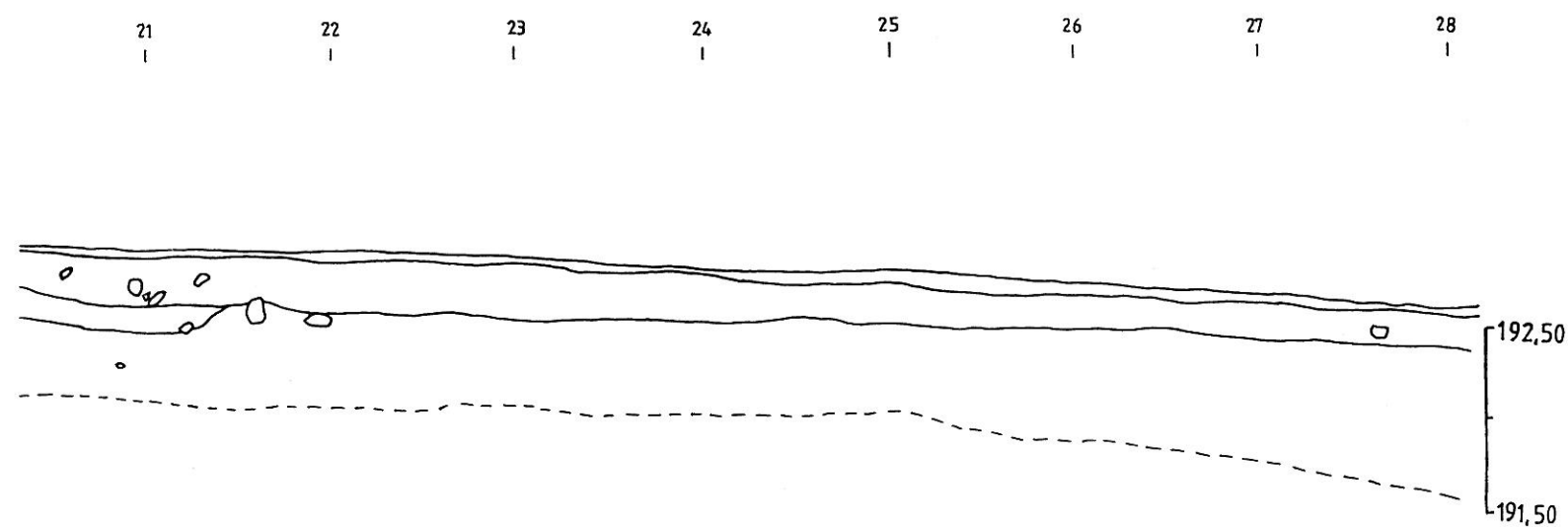
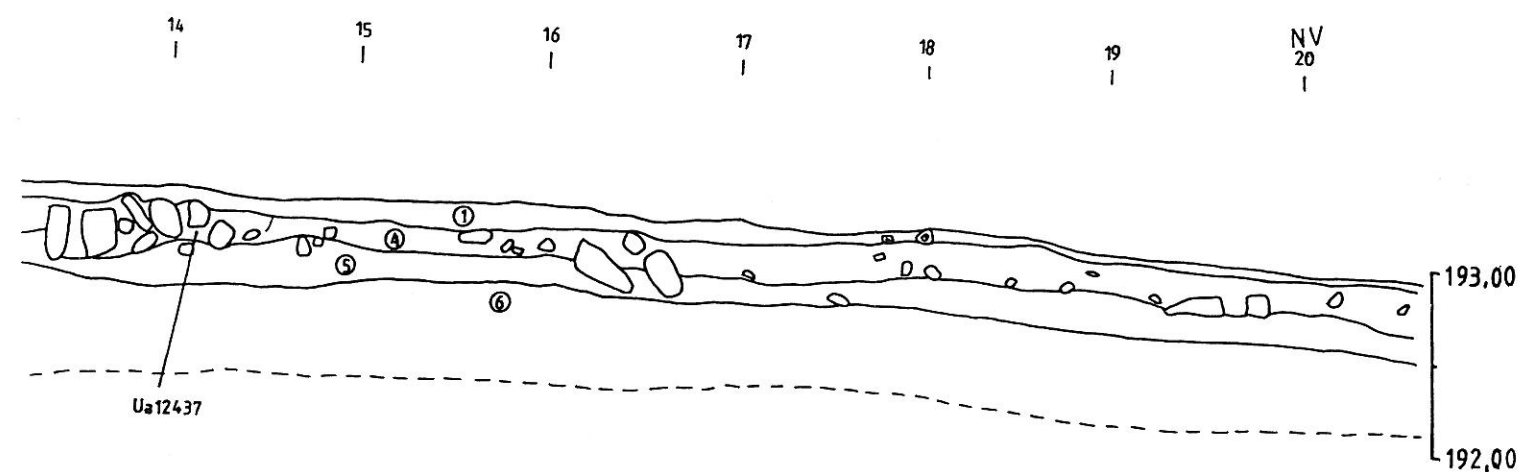
RITNINGSNUMMER

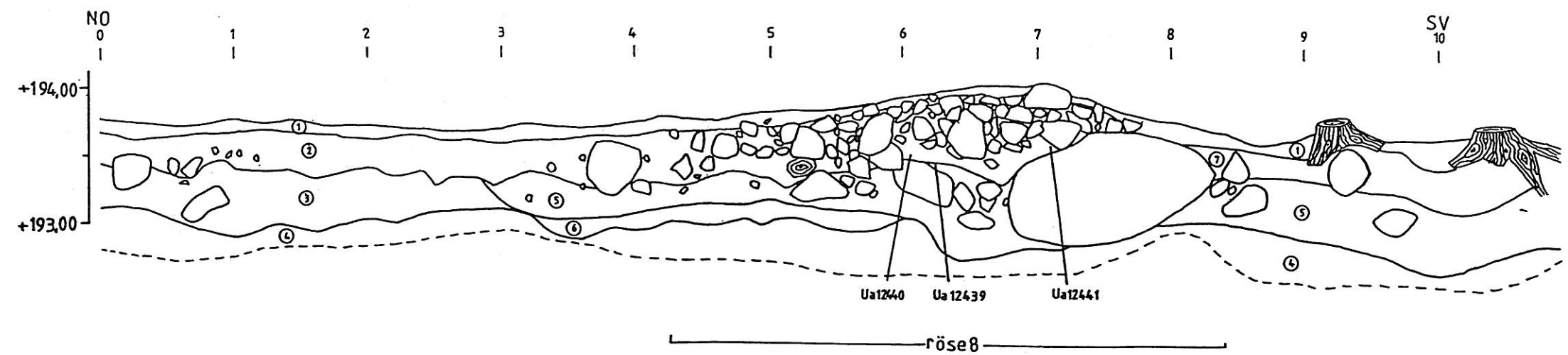
REV

REV	ANT	REV. AVSER	SIGN.	DAT.
-----	-----	------------	-------	------

Schakt 1 skala 1:40 Lagerbeskrivning: 1 vegetationsskikt, 2 ljusbrun sandig siltig morän med inslag av kolfragment, 3 ljusbrun sandig siltig morän med inslag av kolfragment (porösare än 2 rösefyllning) 4 mörkbrun sandig siltig morän med stort inslag av kolfragment, 5 brun sandig siltig morän, 6 grå sandig siltig morän

Schakt 3 skala 1:40 Lagerbeskrivning: 1 vegetationsskikt, 2 mörkbrun sandig siltig morän, 3 rödbrun sandig siltig morän, 4 grå siltig morän, 5 röd sandig siltig morän, 6 gulbrun sandig siltig morän, 7 brun sandig siltig morän

